

चुरे क्षेत्रको संरक्षण गराँ

नर्कुल काजी

भाषा र इलामको चुरे क्षेत्रमा नदीजन्य सामग्रीको दोहन भएको भन्दै सरोकारबाला युवा तथा स्थानीय जनप्रतिनिधि विरोधमा उत्त्रिए । चुरे क्षेत्रको अतिक्रमणाले अनेक प्राकृतिक विपत्तिहरूको सामना गर्नुपर्नेतर गम्भीर नहुँदा जनप्रतिनिधिहरू लगायत आन्दोलित भए । इलामको रोड-६ स्थित सिद्धि र सेची खोलामा दिनहुँ दुग्गा, गिटी र बालुवा उत्खनन गर्ने कार्य मापदण्ड विपरीत युवाहरूले संघर्ष समिति नै गठन गरी सिद्धाइ नहर बन्द गराए । ती खोला भएर आउने भाषा मैचीनगरका १, २, ३ र ४ नम्बर वडाका किसान सिद्धाइ सुविधाबाट बचित भए र त्यस्यापि मात्र भाषा र इलामका सम्बद्ध पक्षको संवर्पक्षीय बैठकले चुरे दोहन रोक्ने सहमति गयो । सहमतिसँगै नौ दिनेखि अवरुद्ध नहर सुचारू भयो ।

प्राकृतिक स्रोत मानिसको दैनिक जीवन सिद्धालानको मुख्य आधार हो । जिल्ला समन्वय समिति भाषाका अध्यक्ष, रोड-६ गाउँपालिकाका अध्यक्ष, प्रदेश सांसद तथा सम्बद्ध पक्षकाबीच भएको छलफलले नदीजन्य सामग्री उत्खनन गर्न आई भाषदण्डको कार्यान्वयन गर्ने निर्णय गरेको छ । त्यसो त प्राकृतिक स्रोतको दोहन देशभरको समस्या हो । त्यसो पनि पानीको भाषदण्ड भनिने चुरे क्षेत्र दोहन र अतिक्रमणको चपेटामा परेको छ । यसले हिमालबाट बग्ने पातीलाई सांच्चे जंगल क्षेत्रको विनाश हुँदा बाढी, पहिरो, कटान लगायतका समस्या बाँधिए छ । यसले अल्को भाषदण्ड भनिएको तराईको जमिनको उत्पादकत्व क्रमशः घट्दो छ । जसको परिणाम हात्रो कृषि वस्तु र खाद्यान्त अवस्था आयातमुखी भएको छ । पचास वर्षअघि विश्वको धान निर्यात गर्ने देशको स्थीमा पाँच नम्बरमा रहेको नेपालमा चालू आर्थिक वर्षको पाँच महिनामा सतहतरार्थको धान आयात भएको छ । यसका परिणाम चुरे क्षेत्रको दोहन र अतिक्रमण दै प्रमुख जिम्मेवार रहेको छ ।

देशको कूल भू-भागको सत्र प्रतिशत तराईमा छ । तीस प्रतिशत भू-भाग चुरे क्षेत्रमा पर्दछ । तराईमा एकाउन प्रतिशत मानिसको बसोबास छ । थोरै भू-भागमा जनसंख्याको चाप हुँको कारण तराईको उत्पादनशील जमिन र सेवासुविधाको पूँच नै मुख्य हो । तर, हामी चुरे क्षेत्रका जंगल फँडानी गरेन नदीको दोहन र अतिक्रमण गरेको प्राकृतिक स्वरूपको विनाश गरिरहेका छौं । यसकै परिणामले अनेक विपत्तिहरूको समेत सामना गर्दैदैन । त्यसैगरी विकास गर्ने नाममा करै सङ्कक्षका लागि त करै हवाइ मैदान निर्माण गर्ने बहानामा रुख फँडानी गरिरहेका छौं । वैज्ञानिक, वातावरणविद सम्बद्ध विज्ञहरूको अध्ययन अनुसन्धानलाई बेवास्ता गरिएको छ । यसले हाम्रो र हाम्रो भविष्यको पुस्ता संकटमा पनेछ ।

चुरे क्षेत्रको शृंखलामा वनजंगल, नदीनाला, तालतलैया सँगै उडजनी हुँले फाँट छ । यसले देशलाई प्राकृतिक स्पले सैन्दर्यशाली बनाएको छ । तर, आज त्यो स्वरूपमा चुरे क्षेत्र छैन । नदीनालाहरू मापदण्ड विपरीत उत्खनन गरिरहेका छौं । उपकरण नै प्रयोग गरेर गरिएको उत्खननले बाढी, पहिरो मात्र होइन तराईका उत्पादन हुँले फाँटिला खेतहरू नै मरुभूमि बन्ने क्रममा छन् । यसका कारण कृषिवस्तुमा परिवर्तन बढै गएको छ । तराईका गाउँबस्तीहरू कटान र डुबालाको चपेटामा पढै गएका छन् । त्यसकारण पनि तीनै तहका सरकारले चुरे क्षेत्रको संरक्षणमा गम्भीर हुँपैर्छ । प्राकृतिक स्रोतको संरक्षणमा नलाज्ञे हो भने विकासको नाममा उत्पादनशील जमिनमा क्रिकिटको जंगल विस्तार गरिरहेहो हो भने र उद्योगका नाममा हालीकारक ज्यास उत्सर्जन गरिरहेहो हो भने हाम्रो र हाम्रो भविष्यको पुस्ता संकटमा पनेछ ।

सरकारको कुन चाहिँ राम्रो कामको प्रशंसा खोजिदैछ ?

हुनुहुँैन भने मान्यताको सम्मान हुनु पर्दछ्यो । तर, दुर्भाग्य के भयो भने—सज्चारको सम्योगी भावनासुन खबरदारीका प्रति राज्यको असहिष्णु प्रतिक्रिया चाहिँ कार्यकारी अधिकाराहरूको प्रधानमन्त्रीको बोलीमा तीतो गरी प्रस्तुत भएको छ—“...सरकारले गेरेका राम्रा कामको प्रशंसा गर्ने मुझ समाप्तकर्त्तव्यहरू कसैमा र बुद्धिजीवीहरूमा हैन ।” ...अर्थात्, देशको वस्तुप्रियताको योभन्दा ठूलो र शर्मनक अनभिज्ञाताको पोखरो स्वीकारेका

